

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ДИНАМІКА ПРЯМОГО ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЦІ CURRENT TRENDS AND DYNAMICS OF THE FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN THE INTERNATIONAL ECONOMY

У статті проаналізовано глобальні потоки прямих іноземних інвестицій в розвинутих країнах, країнах, що розвиваються та в країнах з перехідною економікою. Встановлено, що глобальні потоки прямих іноземних інвестицій у 2015 р. досягли свого найвищого показника з періоду світової економічної і фінансової кризи 2008-2009 рр. Основним рушієм зростання прямих іноземних інвестицій в розвинених країнах було різке збільшення транскордонних злиттів. Разом з тим, країни Азії, які у 2014 р. були визнані найбільшим регіоном, в якій інвестують, в 2015 р. вже зазнали зниження інвестиційних потоків (найбільші ТНК скоротили свої вливання на 17%). Проаналізувавши загальний тренд, можна прийти до висновку, що лише обмежена кількість країн, що розвиваються змогли підвищити свої інвестиційні потужності.

Ключові слова: світовий ринок, прямі іноземні інвестиції (ПІІ), світова економічна криза, потоки прямих іноземних інвестицій, конференція ООН по торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), транснаціональні корпорації (ТНК).

В статье проанализированы глобальные потоки прямых иностранных инвестиций в развитых странах, развивающихся и странах с переходной экономикой. Установлено, что глобальные потоки прямых иностранных инвестиций в 2015 году достигли своего наивысшего показателя с периода мирового экономического и финансового кризиса 2008-2009 гг.. Основным двигателем роста прямых иностранных инвестиций в развитых странах было резкое увеличение

трансграничных слияний. Вместе с тем, страны Азии в 2014 были признаны крупнейшим регионом, в который инвестируют, в 2015 г. уже испытали снижение инвестиционных потоков (крупнейшие ТНК сократили свои вливания на 17%). Проанализировав общий тренд, можно прийти к выводу, что только ограниченное количество развивающихся стран смогли повысить свои инвестиционные мощности.

Ключевые слова: мировой рынок, прямые иностранные инвестиции (ПИИ), мировой экономической кризис, потоки прямых иностранных инвестиций, конференция ООН по торговле и развитию (ЮНКТАД), транснациональные корпорации (ТНК).

The article analyses the global FDI flows in developed economies, developing economies and transition economies. It was established that the global FDI flows in 2015 reached their highest level since the global economic and financial crisis of 2008–2009. The main engine for the growth of FDI was the huge increase surge of cross-border mergers in developed countries. However, the Asian countries, which in 2014 were recognized the largest FDI recipient region, in 2015 have suffered a decline (TNCs reduced their infusion on 17%). Having analysed the general trend, we can conclude that only the limited number of developing countries were able to increase their investment capacity.

Key words: world market, foreign direct investment (FDI), the global economic crisis, the FDI flows, the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), transnational corporations (TNCs).

УДК 330.142.2(5)

Король М.М.

к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородський національний університет

Поп М.Ю.

магістр факультету міжнародних економічних відносин
Ужгородський національний університет

Постановка проблеми. Питання щодо особливостей залучення іноземних інвестицій надзвичайно різноманітні та багатопланові, тому вимагають додаткового вивчення. Теоретичну і методологічну основу дослідження складають праці вітчизняних та закордонних вчених в області інвестування, а також статистичні та аналітичні дані ЮНКТАД.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі дослідження розвитку світових інвестиційних трендів присвячено наукові праці багатьох вітчизняних і закордонних учених, серед яких І. Дравік, Д.Г. Лук'яненко, Ю.В. Макогон, В.В. Мельник, Б.В. Губський, І.Л. Сазонець, А.С. Філіпенко, М.Г. Чумаченко, В.В. Козюк, У. Шарп та інші. Проте, дослідження впливу глобалізаційних процесів на динаміку прямого іноземного інвестування наразі залишається дискусійним.

Постановка завдання: дослідження сучасного стану та динаміки прямого іноземного інвестування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світова економічна криза 2008 року спричи-

нила значне падіння світового ринку іноземних інвестицій [1]. Проте, в 2013 році інвестиційні процеси почали поживляватися і повертатися в звичайне русло. Зокрема, глобальні потоки прямих іноземних інвестицій в 2013 році зросли на 9% до 1,45 трлн. доларів [2, с. 13]. Варто відмітити, що таке зростання спостерігалось у всіх основних економічних групах – в розвинутих країнах, у країнах, що розвиваються та в країнах з перехідною економікою. Але вже в наступному 2014 році через слабкість світової економіки, географічні ризики та невизначеність політики обсяг прямих іноземних інвестицій скоротився до 1,26 трлн. доларів [3, с. 1].

У 2014 році ЮНКТАД у своєму традиційному щорічному звітному прогнозував зростання світових інвестиційних потоків до 1,6 трлн.дол. в 2015 році та в 2016 році до 1,85 трлн.дол. (рис. 1).

Зростання в основному пов'язували із інвестиціями в розвинутих країнах, оскільки саме економічний підйом, який набирає сили в цих країнах поширюється на інші країни.

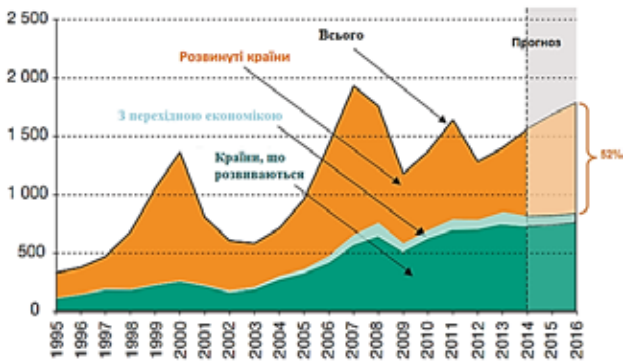

Рис. 1. Потіки прямих іноземних інвестицій, світові та за групами країн, 1995-2013 роки та прогноз на 2014-2016 роки (млрд. дол.) [2, с. 13]

Аналізуючи наступний звіт ЮНКТАД з інвестицій, опублікований у 2016 році, можна переконалися, що прогноз на 2015 рік повністю відповідає реальним показникам інвестицій, які оберталися на світовому ринку. У 2015 році глобальні потоки ПІІ зросли на 38% і склали 1,76 трлн. дол. Таким чином, вони досягли свого найвищого показника з періоду світової економічної і фінансової кризи 2008-2009 рр., але все ж відстають на 10% від найвищого показника в 2007 році. Головним фактором такого глобального зростання було різке збільшення кількості транскордонних злиттів та поглинань, які у вартісному вираженні склали 721 млрд. дол., порівняно з показником 432 млрд. дол. в 2014 році [4]. Ці придбання частково були зумовлені корпоративними реконфігураціями, тобто змінами в правовій структурі та структурі власності багатонаціональних підприємств.

Разом з тим, в 2016 році відповідно до наведених в щорічнику даних, очікується спад ПІІ на 10-15%. Аналітики стверджують, що такий спад зумовлений слабкістю світової економіки, нестійкістю сукупного попиту, слабким зростанням в деяких країнах – експортерах сировини та зниженням прибутків ТНК. Крім того, геополітичні ризики та регіональна напруженість можуть ще більше посилити очікуваний спад. Все ж у середньостроковій перспективі глобальні потоки ПІІ, повернуться до тенденції зростання в 2017 році і перевищать позначку в 1,8 трлн. дол. в 2018 році (рис. 2).

Аналізуючи вищезображений рисунок, очевидним є той факт, що в 2015 році спостерігалось значне пожвавлення світового інвестиційного ринку, але відчувалась і нестача продуктивного впливу. Відбувся значний стрибок і ПІІ досягли показника 1,762 трлн. дол. Проте, таке зростання децю розходиться з показниками світового макроекономічного середовища, оскільки спостерігалась ситуація уповільненого зростання та різкого спаду цін на сировинні товари на ринках, що розвиваються. Це можна пояснити сплеском транскордонних злиттів, особливо в розвинених країнах.

За рахунок транскордонного злиття можна було значно збільшити обсяги продуктивних інвестицій, але основну кількість угод, укладених у 2015 році, можна віднести до корпоративних реконфігурацій, які часто включають великі зміни в платіжному балансі, проте незначні у фактичних операціях ТНК. Така тенденція найяскравіше спостерігалася в США та Європі, а також в країнах, що розвиваються. У Гонконзі (Китай) частину різкого сплеску ПІІ можна віднести до реструктури-

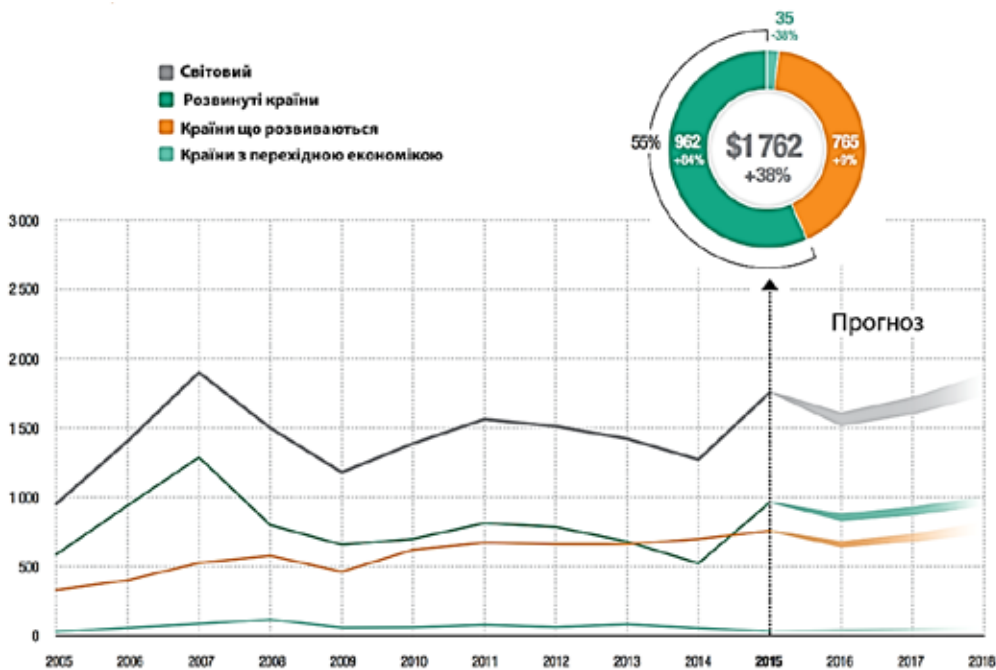

Рис. 2. Світові інвестиційні потоки за групами країн, 2005-2015 рр. та прогноз на 2016-2018 рр. [4, с. 2]

Рис. 3. Приплив ПІІ за регіонами, 2013-2015 рр. (млрд. дол.) [4, с. 4]

зації двох великих конгломератів. Таким чином, якщо не враховувати ці зміни у конфігураціях найбільших корпорацій, то ріст глобальних потоків ПІІ буде помірнішим – приблизно 15%, а не анонсовані 38% [4].

Варто відмітити, що в 2015 році все ж відбулося зростання інвестицій в нові проекти на 8%, що у вартісному вираженні складає 766 млрд. дол. Зростання інвестицій в нові проекти було найбільшим в країнах з розвинутою економікою (до 12%), що свідчить про потенційне підвищення ПІІ у виробничі активи, в результаті покращення макроекономічних і фінансових умов. В цьому контексті викликає занепокоєння вплив продуктивних інвестицій в рамках ТНК. Протягом 2015 року капітальні витрати 5000 найбільших корпорацій зменшились на 11%, і це після аналогічного зменшення на 5% в 2014 році [4].

Такі тенденції певною мірою відображають сучасну світову макроекономічну ситуацію. Велика кількість ТНК, наприклад у видобувній галузі, скоротили свої капітальні витрати і оголосили про значне скорочення їх середньострокових інвестиційних планів. Аналогічна ситуація спостерігається і в інших сферах, в яких ТНК здійснюють свою діяльність. Корпорації переглядають свої потреби в капітальних витратах і торгівлі на тлі уповільнення зростання світової економіки та ослаблення сукупного попиту.

У 2015 році обсяги світової торгівлі товарами та послугами не відповідали реальним обсягам зростання ВВП, збільшення обсягів торгівлі склало всього лише 2,6% в порівнянні із середнім показником росту 7,2% в період між 2000 і 2007 роках, до початку фінансової кризи [4].

Незначне зростання обсягів торгівлі після світової фінансової кризи частково пояснюється більш слабким економічним зростанням і накопиченням основного капіталу, наслідком чого є значне уповільнення темпів міжнародної вертикальної спеціалізації.

Незважаючи на те, що в 2015 році в центрі інвестиційних процесів були розвинуті країни, проте країни Азії, що розвиваються залишилися найбільшим реципієнтом потоків ПІІ (рис. 3).

Потоки ПІІ до Північної Америки та Європи відзначались значним зростанням протягом усього року. Збільшення іноземних інвестицій у Північній Америці до показника у 160%, що у вартісному вираженні склало 429 млрд. дол., було обумовлене збільшенням загального обсягу ПІІ до США більш, ніж на 250%. Потоки ПІІ до Європи також різко зросли у результаті 50%-го збільшення ПІІ

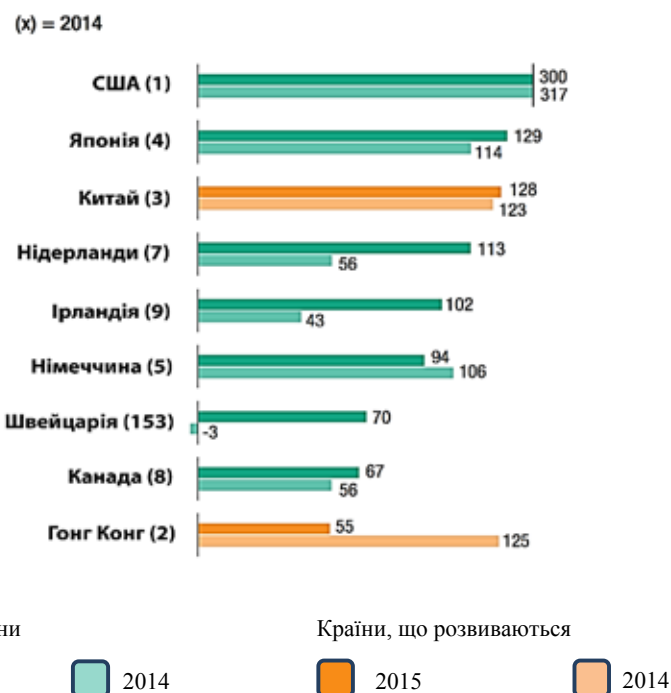

Рис. 4. Найбільші країни інвестори в 2014 та 2015 рр. (млрд. дол.) [4, с. 6]

до Європейського Союзу та значного піднесення в Швейцарії (7 млрд. дол. до 69 млрд. дол.) [4].

Основним рушієм зростання потоків ПІІ в розвинених країнах було різке збільшення транскордонних злиттів протягом року. Вартість угод досягла найвищого рівня у 2007 році і зросла на 109% до 631 млрд. дол. Найбільш активно угоди уклалися в США, де чистий обсяг продажів виріс з 17 млрд. дол. в 2014 році до 299 млрд. дол. в 2015 році. Кількість укладених угод у Європі також зросла на 36% [4].

Значне збільшення потоків ПІІ до Азії входить в контраст з більш скромними показниками в інших регіонах, що розвиваються. Загалом було зареєстровано помірне зростання (6%) потоків іноземних інвестицій до країн, що розвиваються та до країн з перехідною економікою [4]. Однак, це зростання скасовує значно складнішу картину зростання інвестицій в деяких азіатських країнах на тлі значного зниження майже в кожному регіоні, що розвивається і в країнах з перехідною економікою. Інвестиційні потоки знизилися в Африці на 7%, в Латинській Америці та в країнах Карибського басейну – на 2%, а в країнах з перехідною економікою аж на 38% і досягли позначки у 35 млрд. дол. Незважаючи на такі тренди, половина з десяти найбільших реципієнтів ПІІ в 2015 році – розвинуті країни [4].

Інвестиції транснаціональних компаній у

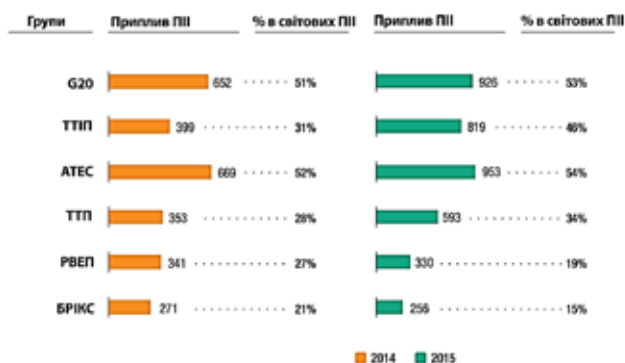

Рис. 5. Приплив ПІІ в окремих угрупованнях, 2014 та 2015 рр. (у млрд. дол. та у %) [4, с. 8]

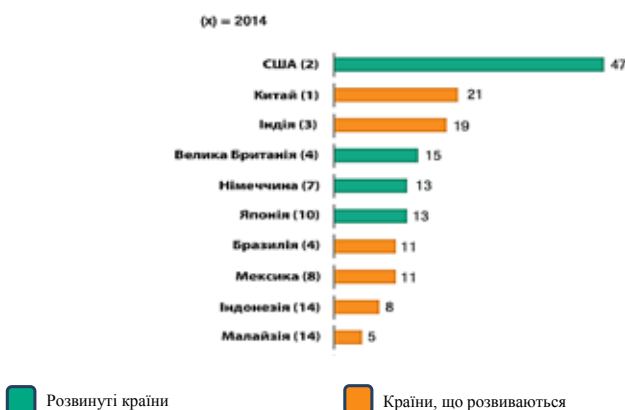

Рис. 6. Найперспективніші країни-реципієнти ПІІ, прогноз на 2016–2018 рр. [4, с. 28]

2015 році продовжували збільшуватись, а Європа стала найбільшим регіоном у світі, який інвестує. В 2015 році ТНК з розвинутих країн інвестували за кордон 1,1 трлн. дол. і цей показник зріс на 33% в порівнянні з попереднім роком. Разом з тим, він відстає на 40% від найвищого у 2007 році. ТНК з країн, що розвиваються, та з країн з перехідною економікою, на відміну від ТНК з розвинутих країн, скоротили свої інвестиції. Це знайшло своє відображення в значному зміщенні загальної частки розвинутих країн в глобальних потоках ПІІ, які зросли з 61% у 2014 році до 71% у 2015 році [4].

Зростання інвестицій з боку європейських ТНК, ініційоване зростанням кількості мегаугод, слугувало перестановці сил в рейтингу 20 кращих інвесторів 2015 року. Зокрема, Швейцарія перемістилася з 153 місця у 2014 році на 7, Бельгія з 32 на 11, а Ірландія 9 на 5 (рис. 4).

Іноземні інвестиції корпорацій з Північної Америки продемонстрували у 2015 році помірне зниження (5%), але це компенсувалось зростанням потоків із Канади на 21%. Проте, обидві країни зберегли свої позиції в рейтингу 2014 року: США в якості найбільшого зовнішнього інвестора і Канада в якості восьмої країни за величиною інвестицій. Японські ТНК продовжили у 2015 році шукати можливості для інвестування за кордоном, інвестуючи вже п'ятий рік поспіль понад 100 млрд. дол., у 2015 році країна посіла друге місце у рейтингу.

На противагу цьому, майже всі країни, що розвиваються, та економіки перехідних країн відчули зниження ПІІ. Країни Азії, які у 2014 році були визнанні найбільшим регіоном, в який інвестують, вже у 2015 році зазнали зниження інвестиційних потоків, оскільки найбільші ТНК скоротили свої вливання на 17% до 332 млрд. дол. Це падіння, яке склало приблизно 70 млрд. дол., було зумовлене, головним чином, 56% падінням ПІІ з Гонконгу (Китай).

Послаблення сукупного попиту, зниження цін на сировинні товари разом зі здешевленням національних валют негативно позначилося на зовнішніх інвестиціях з багатьох країн, що розвиваються та на країнах з перехідними економіками. Крім того, в багатьох випадках нормативні та геополітичні рішення негативно позначилися на динаміці інвестицій. ПІІ російських ТНК різко впали через обмеженість їхнього доступу до міжнародних ринків капіталу і нові політичні заходи, спрямовані на скорочення інвестицій.

Аналізуючи загальний тренд спаду, можна прийти до висновку, що лише обмежена кількість країн, що розвиваються змогли підвищити свої інвестиційні потужності.

Китай, який у 2015 році залишився третім найбільшим інвестором в світі після США і Японії, збільшив інвестиції з 123 млрд. дол. до 128 млрд. дол. Країна стала одним з основних інвесторів в деяких розвинених країнах, зокрема

шляхом транскордонного злиття компаній [4].

Зміщення тенденцій ПІІ транснаціональних компаній з розвинутих країн відносно ПІІ корпорацій з країн, що розвиваються знайшло своє відображення в структурі потоків. У 2015 році більш ніж половина ПІІ корпорацій з розвинених країн надходили у вигляді нових інвестицій в акціонерний капітал, що відображає сплеск транскордонних поглинань. Частка нових інвестицій в акціонерний капітал для ТНК з країн, що розвиваються, впала з 60% до 47% через низький показник транскордонного злиття та існуючі обмеження на відкриття нових філій за кордоном. Таким чином, переважна більшість зовнішніх інвестицій у 2015 році здійснювалась у формі реінвестування доходів, за винятком інвестицій китайських транснаціональних компаній [4].

Для кращого розкриття тенденцій ПІІ, проаналізуємо їх рух у рамках найбільших економічних груп: G20, Трансатлантичного торгового і інвестиційного партнерства, Азійсько-тихоокеанської економічної співпраці, Транстихоокеанського партнерства, АСЕАН та БРІКС. Інвестиції цих економічних груп відіграють важливу роль та складають значну частку в світовій структурі ПІІ (рис. 5).

Аналізуючи наведені дані, бачимо, що за обсягами інвестицій, які надходять у ці економічні угруповання, лідирує Азійсько-тихоокеанська економічна співпраця з часткою 54% залучених ПІІ в світовій структурі інвестицій. Дане угруповання у 2015 році залучило 953 млрд. дол. іноземних інвестицій. Крім того, саме угруповання активно інвестувало в США, Китай, Гонконг та Сінгапур, які стали реципієнтами 80% ПІІ угруповання. Внутрішньогрупове інвестування також має важливе значення в Азійсько-тихоокеанській економічній співпраці, яке становило 47% від загальної суми в 2010-2014 рр. і відображало все більшу взаємоперплетеність економік.

ТНК зі штаб-квартирами в країнах-членах даної економічної співпраці активно інвестували в межах цього ж угруповання. ТНК з Японії, Республіки Корея, країн-членів АСЕАН, Китай, Гонконг та Тайвань продемонстрували свою значну присутність в інших азіатських країнах-членах АТЕС, тоді як американські і канадські корпорації ледь продемонстрували свою інвестиційну активність в субрегіоні НАФТА. Можна зробити висновок, що інвестиційна діяльність цих корпорацій сприяє розширенню виробничої мережі та налагодженню важливого ланцюга через Тихий океан.

Загалом у 2015 році відбулося поживавлення інвестиційних процесів. Світові потоки ПІІ зросли на 38% і склали 1,76 трлн. дол., досягнувши своєї найвищої позначки з часу світової економічної і

фінансової кризи 2008-2009 років. Вже котрий рік поспіль країни Азії, що розвиваються, лідирують за обсягами залучених інвестицій, зокрема у 2015 році ПІІ зросли на 16% і склали 541 млрд. дол. Значне зростання було обумовлене високими показниками в економіках Східної і Південної Азії. За прогнозами ЮНКТАД приплив ПІІ в даний регіон дещо сповільниться у 2016 році і повернувся до показників 2014 року [4].

У 2015 році Азія продемонструвала нисхідну тенденцію в своїх обсягах інвестування в інші країни, так цей показник знизився на 17% і склав 332 млрд. дол.: це був перший спад починаючи з 2012 року [4].

За щорічними прогнозами ЮНКТАД в 2016-2018 рр. найперспективнішими країнами для вкладання інвестицій будуть Китай, Індія та США, трійка залишається незмінною, проте в найближчі роки позиціями поміняються США та Індія (рис. 6).

Вісім країн з найпривабливіших для вливання інвестицій в найближчі два роки – це азійські та латиноамериканські країни, що розвиваються. Можна зробити висновок, що такі тенденції відображають довгострокові перспективи цих двох регіонів.

Висновки із проведеного дослідження. Таким чином, проаналізувавши загальний тренд, можна прийти до висновку, що лише обмежена кількість країн, що розвиваються, змогли підвищити свої інвестиційні потужності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Foreign Direct Investment, Net Inflows 2008 [Electronic resource]. – Regime of access: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>
2. World Investment Report 2014 [Electronic resource]. – Regime of access: http://unctad.org/en/publicationslibrary/wir2014_en.pdf
3. Global Investment Trends Monitor [Electronic resource]. – Regime of access: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaeia2015d1_en.pdf
4. World Investment Report 2016 [Electronic resource]. – Regime of access: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf

REFERENCES:

1. Foreign Direct Investment, Net Inflows 2008 [Electronic resource]. – Regime of access: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>
2. World Investment Report 2014 [Electronic resource]. – Regime of access: http://unctad.org/en/publicationslibrary/wir2014_en.pdf
3. Global Investment Trends Monitor [Electronic resource]. – Regime of access: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaeia2015d1_en.pdf
4. World Investment Report 2016 [Electronic resource]. – Regime of access: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf